

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри управління земельними ресурсами
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора економічних наук, доцента **КУПРІЯНЧИК Ірини Петрівни**
на дисертацію **ЛОШАКОВОЇ Юлії Анатоліївни** на тему:
**«Еколого-економічна ефективність просторового планування
землекористування територіальних громад»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність обраної теми. Основна ідея дисертаційного дослідження Ю. А. Лошакової полягала у розробленні теоретико-методологічних засад і практичних рекомендацій з підвищення еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування. При цьому, метою дисертації було розроблення методики оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад на основі системи індикаторів сталого розвитку.

В умовах завершення процесу децентралізації влади в Україні, основні повноваження щодо управління земельними ресурсами і просторового планування землекористування переходять остаточно на місцевий рівень до територіальних громад. Таким чином, всі рішення, які будуть прийматися у сфері екологічного, економічного та соціального розвитку, оподаткування земель комунальної власності переходять до органів місцевого самоврядування. А отже, і важливість питань, пов'язаних з просторовим плануванням територій, стають ключовими для територіальних громад та їхнього розвитку.

Авторка доцільно визначає, що просторове планування територій виступає регулюючим механізмом на місцевому, регіональному та національному рівнях і має визначати дозвіл на здійснення тієї чи іншої діяльності на землі, як механізм розвитку при якому створюються інструменти розвитку землекористування для створення інфраструктури, визначення напрямку розвитку регіонів, збереження земельних, інших природних ресурсів та створення інвестиційних стимулів.

Окремої ваги дисертаційне дослідження набуває через впровадження на законодавчому рівні комплексного планування територій об'єднаних територіальних громад, що відкриває суттєві перспективи створення збалансованої системи їх просторового розвитку з використанням інструментів, які запропоновані авторкою. Комплексні плани просторового розвитку територій громад необхідно розробляти на основі раціонального використання земельних ресурсів в такий спосіб, щоб дотримувався баланс між екологічними, економічними та соціальними компонентами, дбайливого використання природного середовища для потреб землевласників та землекористувачів, а також з урахуванням можливості задоволення потреб майбутніх поколінь.

Враховуючи зазначене вище, а також запропонована методика оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад, яка базується на визначенні інтегрального показника сталого розвитку, розрахованого на основі набору індикаторів із застосуванням метрики вимірювання сталого розвитку, дисертаційне дослідження Ю. А. Лошакової має надзвичайну актуальність та відповідає викликами сьогодення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Авторкою при виконанні дисертаційного дослідження було застосовано спеціальні (спостереження, експеримент), загальнонаукові (гіпотеза, аналіз, синтез, дедукція і порівняння) та аналітично-наукові методи досліджень. Було використано методику Європейських країн при оцінці впливу факторів кліматичних змін на просторове планування земель територіальних громад. Також застосовувалися лінійні методи еколого-економічної оцінки, симплексний метод моделювання, а також методи обліку з використанням базових еколого-економічних індикаторів. Під час проведення аналізу отриманих результатів, було використано стандартні статистичні методи, кореляційного

аналізу, а також метод моделювання. Авторкою запропоновано використання методу головних компонентів, як базового на рівні територіальних громад, за якого показники сталого розвитку є рівнозваженими.

В цілому, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і авторських пропозицій дисертації, їх достовірність та новизна є таким, що відповідають встановленим вимогам.

Структура дисертації дозволила авторці повно охопити предмет дисертаційного дослідження. Справляє позитивне враження джерельна база роботи, що свідчить про системне й повне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки, її наукову зрілість. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Основні положення, що виносяться на захист, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, загальні висновки вказують, що дисертація Ю. А. Лошакової спрямована на теоретико-методичне і практичне розв'язання важливих наукових завдань у сфері дослідження засад просторового планування територіальних громад та оцінки еколого-економічної ефективності вказаного планування. Авторкою дисертації представлено новий підхід до оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування територіальних громад, який базується на визначенні інтегрального показника сталого розвитку, розрахованого на основі набору індикаторів із застосуванням метрики вимірювання сталого розвитку.

У першому розділі *«Просторове планування як інструмент управління цінністю земель у територіальних громадах»* авторкою проаналізовано сучасні підходи до планування просторового розвитку землекористування територіальних громад, обґрунтовано процес управління земельними ресурсами як передумова зростаючої цінності землекористування у територіальних громадах, представлено аналіз досвіду зарубіжних країн у сфері просторового планування землекористування, обґрунтовано вплив факторів кліматичних змін на просторове планування землекористування територіальних громад.

Авторкою визначено, що просторове планування територіальних громад у сучасній Україні впроваджується на всіх рівнях публічної влади як шлях, який дає можливість збереження об'єктів історико-культурної спадщини, природних ландшафтів, впливає на визначення пріоритетів в економічному секторі, забезпечує гармонійне поєднання умов розвитку для суспільства та зменшення деструктивних впливів на навколишнє природне середовище. Проте недосконалість нормативно-правової бази та відсутність чітких рекомендацій з оптимізації плану просторового розвитку територіальних громад, створює ряд перепон на цьому шляху, що призводить до того, що значна частина документації з просторового планування територіальних громад залишається законодавчо неврегульованою.

Лошакова Ю. А. зазначає, що відсутній контроль за підготовкою та реалізацією стратегій і планів розвитку громад з боку самої територіальної громади, регіональної та державної влади. Так як на землях територіальної громади знаходяться землі сільськогосподарського призначення, природні, археологічні, архітектурні пам'ятки, об'єкти державного та регіонального значення, тому необхідно чітко регламентувати встановлення меж територіальних громад, виявляти нецільове використання земельних, фінансових та інших видів ресурсів. Запорукою успішного місцевого просторового планування, управління землекористуванням та розвитком земель є встановлення ефективного зв'язку між функціями планування та контролем розвитку. Це дозволить досягти сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських і приватних інтересів, а також удосконалити управління у сфері містобудівної діяльності та землеустрою.

Обґрунтовано, що просторове планування виконує функції управління земельними ресурсами, що передбачає усвідомлене ставлення до ресурсу як до загальнонаціонального надбання, яке забезпечує фізичне існування людини. Цей механізм повинен формуватися, виходячи з необхідності забезпечувати екологічні, економічні та соціальні потреби громадян, що передбачає: збереження та підвищення родючості ґрунтів через впровадження системи

сівозмін, охорону земель через відтворення природних комплексів, які забезпечують прийнятне для існування людини середовище, збереження ландшафтів і біорізноманіття; гарантувати економічний інтерес власників землі, виробників сільськогосподарської продукції тощо. Правове регулювання землекористування забезпечуватиме використання земель як територіального базису, що утворює сферу життя людини та є умовою функціонування усього біорізноманіття.

Проведено аналіз досвіду зарубіжних країн, який свідчить, що просторове планування є важливою складовою регіональної політики та охоплює комплекс законодавчих, адміністративних та економічних заходів. У ході реалізації політики просторового планування в країнах ЄС, воно стало втіленням економічної, екологічної та соціальної політики суспільства, а також адміністративним механізмом та інструментом реалізації регіональної політики.

Просторове планування було визначено як механізм, за допомогою якого можна полегшити адаптацію землекористування до глобальних змін клімату. Розглядаючи роль просторового планування як інструменту адаптації до зміни клімату, визначено п'ять функціональних можливостей, які мають потенційну здатність сприяти адаптації до зміни клімату: формування суспільних цінностей; управління конкуруючими інтересами; визначення вектору перспективного розвитку територіальних громад; інформаційною основою та інструментом забезпечення функціонування різноманітних систем.

У другому розділі *«Еколого-економічна оцінка ефективності землекористування у межах територіальних громад Полтавського регіону»* авторкою представлено концепцію сталого регіонального розвитку: інституційні аспекти, проведений аналіз досвіду імплементації показників сталого розвитку в просторове планування землекористування в Європі та Україні, обґрунтовані науково-методичні підходи до інтегрального оцінювання вимірів сталого розвитку на основі індикаторів стійкості регіону, показано систему індикаторів вимірювання екологічної та економічної складової сталого розвитку Полтавського регіону.

Показано, що концепція сталого розвитку базується на трьох вимірах – економічному, екологічному та соціальному. Розвиток регіону, зазвичай, визначається як цілісний розвиток громади (соціальний, економічний, екологічний), який ґрунтується на оптимальних компонентах розширення (аспект соціального, природного та економічного розвитку) на певному рівні життєзабезпечення та покращення якості життя. Така інтеграція трьох аспектів сталого розвитку передбачає реалізацію скоординованих дій в різних сферах, що також призводить до економічного зростання та передбачає досягнення соціальних цілей, не загрожуючи рідкісним ресурсам планети. Концепція сталого розвитку має заохочувати суспільство до сталих заходів: розуміння взаємозв'язків між економікою, суспільством та середовищем; жити в певних межах здатності землі підтримувати життя в розподілі ресурсів та можливостей для цього покоління та наступного.

Досліджено поняття «сталий розвиток». Сталий розвиток став пріоритетною ціллю Організації Об'єднаних Націй, а також набув широкого використання в українському законодавстві в контексті країни та окремо узятих регіонів. В Україні доведено, що поняття «сталого розвитку» включає релевантну інформаційну базу для системного вимірювання та якісного оцінювання стану розвитку регіонів та країни в цілому. Досліджуючи існуюче науково-методологічне підґрунтя підтримки сталості розвитку регіонів, можна стверджувати, що воно повністю не сформовано та не враховує всіх реалій сучасного соціального і економічного стану України.

Запропоновано релевантний інструмент оцінки Цілей сталого розвитку у вигляді системи показників для прийняття управлінських рішень на рівні регіону на основі аналізу причин відхилення показників еколого-економічного стану регіону від середніх по Україні. Щоб визначити найгостріші специфічні проблеми сталого розвитку регіону запропоновано адаптований до національної системи статистичного обліку масив індикаторів (показників), побудованих на принципах моделі «тиск-стан-реакція». Обґрунтована система індикаторів сталого розвитку відображає вплив антропогенного навантаження не тільки на екосистему, а й на господарську діяльність через деградацію природних ресурсів. Дана система також

дозволяє оцінити масштаби територіальних диспропорцій еколого-економічного розвитку, виявити джерела найбільш негативних територіальних екологічних впливів та оцінити ефективність реалізованих в регіоні управлінських рішень.

У результаті проведеного аналізу загальнонаціональних показників сталого розвитку, прийнятих міжнародним науковим співтовариством, базуючись на принципах об'єктивності, прозорості, доступності та оптимальності, запропоновано набір економічних та екологічних показників сталого розвитку. До економічних показників слід віднести наступні: валовий регіональний продукт; обсяг реалізованої продукції; земельний податок; обсяг сільськогосподарської продукції; обсяг імпорту/експорту товарів; доходи населення. Щодо екологічних показників, то їх варто розділити на три окремі індекси: індекс якості повітря; індекс земельних ресурсів; індекс водних ресурсів. Вказані індекси призначені для оцінки та моніторингу рівня сталого розвитку, а також оцінки прийнятих рішень, заходів та політик в межах територіальної громади в контексті забезпечення сталого розвитку. Варто наголосити, що при напрацюванні цього переліку були взяті до уваги особливості вітчизняного розвитку земельного законодавства, обов'язків та повноважень органів місцевого самоврядування та органів державної влади, а також наявність ефективних інструментів для досягнення сталого розвитку та підвищення рівня добробуту населення громади. Вбачається, що одним з найефективніших шляхів досягнення та підтримання сталого розвитку громади є планування просторового розвитку території, яке сьогодні є можливим завдяки закріпленим законодавчим нормам. Доведено, що для оцінки рішень та заходів, передбачених просторовим плануванням території, запропонований перелік показників сьогодні є оптимальним.

Оцінювання такого складного явища, як сталість розвитку територіальної громади регіону зумовлює необхідність використання ряду показників, які дозволять комплексно врахувати сукупність різних критеріїв та індикаторів. Індикатори включають в себе абсолютні показники, що характеризують стан сталості регіону в конкретному періоді, а також динамічні показники, які відображають зміни відносно базового періоду. На основі розробленого та описаного методичного підходу проведено оцінювання рівня сталості розвитку землекористування у Полтавського регіону.

Визначено, що інтегральний показник економічної складової сталого розвитку загалом можна розуміти як кількісний інструмент, який відображає зміни, вимірюючи прогрес у напрямі сталого використання ресурсів та управління економічними процесами. В дослідженні було використано показники, що характеризують розвиток Полтавської області за період з 2010 по 2020 рр. Це такі як: валовий регіональний продукт, обсяг реалізованої промислової продукції, індекс сільськогосподарської продукції, індекс доходів населення, індекс споживчих цін. На основі здійсненого аналізу варто зазначити, що економіка Полтавського регіону демонструє поступове зростання. Проаналізовані економічні показники, зокрема валовий регіональний продукт, індекс доходів населення демонструють позитивну динаміку. За період з 2010 по 2020 рр. валовий регіональний продукт зріс майже у 2 рази та становить 187381 млн грн, валовий регіональний продукт на одну особу збільшився у 2,9 рази, промислове виробництво зросло у 2,6 рази. Значення інтегральної оцінки економічного виміру показав зростання з 0,43 до 0,67, завдяки позитивній динаміці економічних показників. Економічний аналіз стану використання землекористувань Полтавського регіону в період з 2010 по 2020 рр. змінився від середньої стійкості з ознаками нестабільності до стійкого розвитку.

Аналізуючи розраховані індекси інтегрального показника екологічної складової сталого розвитку Полтавської області, визначено, що екологічне навантаження на повітряні та водні ресурси у даному регіоні зменшилося, водночас стан земельних та лісових ресурсів погіршився. Обсяги викидів забруднюючих речовин були значно зменшені: викиди твердих забруднювачів зменшилися до 11,2 тис. тонн, забруднюючих речовин в атмосферу – до 43,4 тис. тонн. Ці зміни сталися в результаті трансформації структури землекористувань регіону та впровадження політик щодо збереження природних ландшафтів. Аналіз статистичних даних, які відображають рівень сталості еколого-економічного розвитку регіону дозволив побудувати експериментальну математичну модель інтегрованої оцінки,

яка може бути використана при прогнозуванні сценаріїв розвитку та при прийнятті ефективних управлінських рішень.

У третьому розділі «Удосконалення просторового планування території землекористувань територіальних громад (на прикладі Оржицької територіальної громади Полтавської області)» авторкою здійснено комплексний аналіз території Оржицької територіальної громади Полтавської області, представлено методику оцінки еколого-економічної ефективності просторового планування землекористування Оржицької територіальної громади, наведено пропозиції з імплементації заходів із землеустрою в системі просторового планування території Оржицької територіальної громади, проведено оцінку ефективності пропозицій з удосконалення просторового планування в результаті диспозиційної оптимізації території.

З метою обґрунтування довгострокової стратегії планування й забудови громади для забезпечення її сталого – соціально, економічно і екологічно збалансованого розвитку, що базується на комплексному аналізі території, її конкурентних переваг та факторів обмеження розвитку громади було визначено, що Оржицька територіальна громада має вигідне економіко-географічне положення, знаходиться на перетині виробничих та культурних центрів України. Зручне автомобільне сполучення, територією громади проходить автомобільна дорога державного значення та обласних транспортних сполучень. Наявний транзитний потенціал, створює передумови для розвитку логістики та сервісу придорожного обслуговування. Природно-кліматичні умови, сприятливі для розвитку сільськогосподарського виробництва приміського типу і на цій основі можливість формування переробної промисловості. Зазначено, що громада має потенціал для розвитку рекреаційно-туристичної діяльності.

Враховуючи результати комплексного аналізу території визначено пріоритетні напрями для забезпечення розвитку господарського комплексу громади. Проведено стратегічне районування території Оржицької територіальної громади з виділенням у межах території громади районів за їх пріоритетним спрямуванням: урбанізованого розвитку, транспортно-логістичного, рекреаційно-оздоровчого та сільськогосподарського. В ході реалізації заходів із землеустрою передбачено ряд потенційно привабливих ділянок для розміщення об'єктів дорожнього сервісу, промислових підприємств, території для розвитку сільського господарства, рекреаційно-туристичних об'єктів та закладів обслуговування населення. Реалізація запропонованих проектних рішень щодо розбудови господарства громади дозволить передати 1786,254 га земель в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва сприятиме наповненню бюджет громади.

В межах просторового планування території громади передбачається виділення земельних ділянок для безоплатної передачі у кількості 997 ділянок, що складають 181,9 га території. Виділення таких земельних ділянок передбачені у Яблунівському, Круподеренському, Оржицькому, Денисівському, Староіржавецькому, Чутівському та Зарізькому старостинському окрузі. Згідно із запропонованим планувальним рішенням, території для децентралізації виробничої зони передбачено перенесення за межі населених пунктів вздовж транспортних магістралей. Виробнича зона у розмірі 2,100 га формується в західній частині центральної садиби Оржиця на земельній ділянці невизначеної форми власності відведеної під землі запасу. У межах заходу 3 передбачено розширення транспортного полотна головної дороги громади Т2417, а також важливих логістичних артерій, які з'єднують господарські центри такі як, Р42, Т1709, Т1713. Крім того, передбачено створення зелених насаджень загального користування в основному поруч з розширеними дорогами та водними об'єктами. Даний захід передбачає виділення земельних ділянок загальною площею 111,5644 га яка перейде у комунальну власність. Для наближення до населення надання медичних послуг періодичного попиту, шкільних та дошкільних закладів освіти, спортивних комплексів передбачено виділення земельних ділянок для громадської забудови загальною площею 0,5 га в межах Чутівського та Зарізького старостинського округу з розрахунку на перспективний розподіл населення.

Результатами дослідження є проектні заходи просторового розвитку, якими передбачено розвиток ландшафтно-рекреаційних територій громад та ділянок

під тимчасове проживання. Було запропоновано автором збільшити площі існуючих об'єктів рекреації таких як заповідне урочище «Загать», гідрологічний заказник «Оржицький» та «Тимківський», парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Зарізький» для формування земельних насаджень загального користування. Даний захід передбачає трансформацію угідь загальною площею 39,65 га. В результаті використаної оптимізаційної моделі відбулося збільшення площі лісів та інших лісокритих площ запропоновано захід, який передбачає розширення вже існуючих об'єктів лісового фонду за рахунок трансформації угідь – сіножаті, які передані до земель запасу. Розрахунок здійснений відповідно до показника оптимальної лісистості територій. Даний захід передбачає відведення земельних ділянок загальною площею 99,2823 га під ліси та інші лісовкриті площі.

Розраховано величину земельного податку через лінійну залежність загальної площі земель громади до значення земельного податку. Врахувавши коефіцієнт на зміну цільового призначення після впровадження землевпорядних заходів, розрахунки показують на скільки зросте величина земельного податку при зміні цільового призначення земель обґрунтованих у попередньому підрозділі. Враховуючи, що основні затрати пов'язані з виконанням землевпорядних заходів та реєстрацією права власності, такі затрати повинні ґрунтуватися на середніх ринкових показниках вартості робіт із землеустрою. Таким чином, проаналізувавши пропозиції організацій, обраховано загальні витрати на виконання заходів. Маючи значення заробленого податку та загальних витрат, отримано значення економічної ефективності запропонованих землевпорядних заходів, що становить 2,86 рази. Варто зазначити, що термін окупності пропонованих заходів складає 4 місяці, при цьому мінімізує місцеві збитки на їхнє впровадження. Впровадження пропонованих заходів майже у 3 рази поліпшить поточний бюджет громади. Різниця між отриманим результатом та затратами на цей результат складає 1 439 463 грн, що є значним доповненням місцевого бюджету.

Після впровадження землевпорядних заходів просторового планування території Оржицької територіальної громади, можливо досягти зростання Коефіцієнта екологічної стабільності на 0,08, що наблизить територію до середньостійких показників. Також важливо зазначити, що розораність території знизиться, але не значною мірою, з майже 72 до 70 %, але на даному етапі виведення з обробітку більшої кількості земель буде недоцільно, адже саме громада зосереджена на сільськогосподарське виробництва та є основою місцевої економіки. Впроваджені заходи також значною мірою поліпшили лісистість території з 5,5 до 6,0 %, що також є екологічно виправданим рішенням, адже зазначені площі здійснюють більше поглинання вуглецю, що покращує екологічну ситуацію території.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практична цінність. Дисертаційне дослідження здобувачки Ю. А. Лошакової полягає у формуванні інноваційно науково-методичних підходах щодо просторового планування землекористування як інструменту підвищення ефективності управління землями територіальних громад. Дисертаційна робота є складовою тематики науково-дослідної роботи «Наукові основи просторового планування розвитку сільських територій у процесі землеустрою» (номер державної реєстрації 0121U108435), виконуваної в Інституті землекористування НААН, у межах якої авторкою запропоновано комплекс теоретичних, методологічних та практичних положень, на підставі яких проведено оцінку екологічних та економічних передумов планування в межах новоутворених громад.

Науковий зміст дисертаційного дослідження, а саме формування сучасної системи еколого-економічної оцінки планування землекористування будуть застосовані у діяльності Оржицької селищної ради при прийнятті рішень щодо планування просторового розвитку громади. Результати досліджень використовуються у навчальному процесі кафедри управління земельними ресурсами на факультеті землевпорядкування Національного університету біоресурсів і природокористування України при викладанні навчальної дисципліни «Оцінка і прогноз якості земель».

Пропозиції щодо формування сучасної системи планування землекористування в рамках концепту сталості територіально-просторового розвитку та до питання ефективності просторового планування територіальних громад в умовах децентралізації

влади знайшли своє практичне застосування в пріоритетній тематиці кафедри геодезії та картографії Національного університету біоресурсів та природокористування України «Соціально-економічні виклики, реалізація та вдосконалення законодавства України в контексті сталого розвитку».

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні наукові положення та результати дисертації опубліковано 21 науковій праці, з яких стаття у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 5 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті в іншому науковому виданні, 12 тез наукових доповідей.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування. Таким чином, у дисертаційному дослідженні Ю. А. Лошакової відсутні порушення академічної доброчесності.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних результатів дисертації, слід звернути увагу на деякі дискусійні положення і окремі недоліки, серед яких необхідно відмітити наступні:

1. У розділі 1 дисертаційного дослідження «Просторове планування як інструмент управління цінністю земель у територіальних громадах» авторка аналізує сучасні підходи до планування просторового розвитку землекористування територіальних громад, говорить про управління земельними ресурсами як передумову зростаючої цінності землекористування у територіальних громадах, проте не дає власного тлумачення поняттю «цінності», яке зустрічається як у назві розділу щодо земель, так і у підрозділі щодо землекористування. Робота значно виграла б при розкритті авторського бачення цього поняття і посилила саму роботу.

2. У підрозділі 2.4 дисертаційного дослідження «Система індикаторів вимірювання екологічної та економічної складової сталого розвитку Полтавського регіону» при представленні авторкою інтегральних показників сталого розвитку, доцільно було розрахувати також інтегральний показник, який враховує соціальний аспект розвитку територіальних громад, що є невід'ємним компонентом в питаннях їх майбутнього розвитку.

3. Робота значно виграла б при доповненні сформованої авторської розробки «Дерево цілей» еколого-економічної ефективності просторового планування територій» третім рівнем декомпозицією категорії соціального добробуту населення. Таким чином, була б повноцінна багатofакторна декомпозиційна модель еколого-економічної ефективності, яка враховує всі сторони просторового розвитку територіальних громад.

4. Деякі висновки до першого та другого розділів мають декларативний характер та не відображають основних результатів розкритих у цих розділах.

Водночас, викладені зауваження істотно не впливають на здобутки роботи, які є новими, актуальними, обґрунтованими та носять переважно дискусійний характер.

Загальний висновок. Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання. Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих наукових працях повністю відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України.

Таким чином, дисертація на тему: «Еколого-економічна ефективність просторового планування землекористування територіальних громад» відповідає галузі знань

05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Лошакова Юлія Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка».

**Професор кафедри
управління земельними ресурсами
Національного університету біоресурсів
і природокористування України,
доктор економічних наук, доцент**

Ірина КУПРІЯНЧИК

